

inmiddels veelbesproken gijzelingen. Voor de tweede generatie Molukkers was de RMS een wezenlijk onderdeel geworden van de Molukse identiteit.

Na een periode van heroriëntatie van de Molukse gemeenschap, waar het RMS-ideaal en de Molukse identiteit een centrale rol speelden, kwam er in de jaren tachtig op verschillende terreinen een versnelde integratie op gang. De Nederlandse overheid had inmiddels in het Inspraakorgaan Welzijn Molukkers een volwassen Molukse gesprekspartner gevonden en er kwam een einde aan het perspectief van een tijdelijk verblijf. Smeets en Steijlen kennen de zogeheten Gezamenlijke Verklaring in 1986 een zeer belangrijke rol toe bij de verbeterde relatie tussen Molukkers en de Nederlandse regering. Deze overeenkomst regelde onder meer een jaarlijkse uitkering voor de leden van de eerste generatie en allerlei maatregelen ter bestrijding van werkloosheid onder Molukkers. Molukkers namen steeds meer deel aan de Nederlandse samenleving.

De schrijvers betogen dat er vanaf 1990 een ingrijpende verandering van de structuur van de Molukse gemeenschap in gang is gezet. De banden binnen de gemeenschap worden zwakker. De burgeroorlog die in de Molukken woedde (1999-2003) heeft de Molukse gemeenschap in Nederland opnieuw aan het denken gezet. Aan de ene kant voelen Molukkers zich meer en meer onderdeel van de Nederlandse samenleving, maar aan de andere kant identificeren zij zich niet als Nederlanders. Tegelijkertijd zijn de achterstanden op het gebied van onderwijs en op de arbeidsmarkt, tegen de verwachtingen in, nog steeds niet weggewerkt.

Bij *In Nederland gebleven* ligt het accent voornamelijk bij de Molukse voormalige KNIL-militairen. Zaken, zoals bijvoorbeeld de overkomst en opvang van Molukse niet-militairen, die in 1962 vanuit Nieuw-Guinea naar Nederland zijn gekomen, komen minder aan bod. De schrijvers pretenderen echter niet dat zij alle facetten van de geschiedenis van Molukkers in Nederland de aandacht geven die zij wellicht verdient. In het kader van de opdracht betreft *In Nederland gebleven* een hoofdstudie. Een aantal bijbehorende deelstudies, zoals *Andere verhalen* (Utrecht 2005), laat aanvullend licht schijnen op deze onderwerpen.

In Nederland gebleven kan worden beschouwd als een uitstekend handboek en naslagwerk betreffende de 55-jarige geschiedenis van Molukkers in Nederland. De schrijvers bieden een volledige introductie van zaken als politiek, huisvesting, werk, onderwijs, Molukse organisaties, integratie en de Molukse identiteit.

Ron Habiboe

Giebels, L. J., *De Greet Hofmans-affaire. Hoe de Nederlandse monarchie bijna ten onder ging* (Amsterdam: Bert Bakker, 2007, 325 blz., €16,90, ISBN 978 90 351 3167 5).

In zijn in 1995 verschenen Beel-biografie heeft Giebels al eens de Greet Hofmans-affaire grondig gereconstrueerd. Het tot dan toe gangbare beeld was er een van ongewenste invloed van de gebedsgenezers Greet Hofmans op koningin Juliana. Tijdens haar langjarige aanwezigheid in de directe omgeving van het staatshoofd zou Hofmans de koningin bevattelijk hebben gemaakt voor pacifistische gevoelens en opvattingen en haar hebben aangezet tot handelingen en uitspraken, die de positie van Nederland in het NAVO-bondgenootschap precar maakten en voor de nodige spanningen zorgden in het verkeer tussen staatshoofd en ministers. Voor NAVO-diehard prins Bernhard was Hofmans een gevaarlijke stoorzender, die wat hem betrof moest worden uitgeschakeld. Dat op zijn beurt veroorzaakte spanningen op Soestdijk, waar het hofpersoneel in kampen pro en contra verdeeld raakte. Een kordate minister-president Drees maakte in 1956 een einde aan de affaire door een commissie van wijze mannen onder voorzitterschap van Beel Hofmans te laten verwijderen uit de omgeving van Juliana en een sanering onder het hofpersoneel op gang te laten brengen. Giebels toonde echter aan dat Greet Hofmans slechts als 'cover' fungeerde van een Soestdijk-affaire: een dreigende echtscheiding van het koninklijk paar, met alle gevolgen van dien voor het voortbestaan van de monarchie.

Journalisten en wetenschappers zijn zich na 1995 op deze pikante, tot de verbeelding sprekende affaire blijven storten, daarbij geprikkeld door het voor onderzoek beschikbaar komen van nieuw archiefmateriaal van personen die direct of indirect bij de kwestie betrokken zijn geweest, vooral na het overlijden van Juliana en Bernhard in 2004. Voor Giebels was er dus gereede aanleiding om zijn perspectief van 1995 te toetsen aan de literatuur die sinds 1995 is verschenen en aan de nieuwe documentatie zelf. Het resultaat is dat de bevindingen van 1995 een nog steviger fundament hebben gekregen. Met vaardige pen beschrijft Giebels gedetailleerd wat er zich allemaal achter de schermen heeft afgespeeld: de oplopende spanningen binnen het huwelijk, de vele intriges op en rond Soestdijk daaromheen, de inspanningen van het kabinet om wat zich tot een groot constitutioneel drama had kunnen ontwikkelen zo lang mogelijk buiten de publiciteit te houden, de pogingen van de commissie-Beel om alles weer in het gareel te krijgen. Als Giebels één ding duidelijk weet te maken, dan is het wel dat de koppigheid van Juliana heeft gezorgd voor een aaneenschakeling van crisisachtige toestanden binnen de kroon. Juliana was nogal overtuigd van haar gelijk en wenste dat gelijk ook te krijgen. Voor haar was het een kwestie van buigen of barsten, terwijl het bewaren van de eenheid binnen de kroon ertoe noopte dat zij als staatshoofd, als het erop aankwam, zou moeten buigen. Dat inzicht brak bij haar laat door. Giebels' betoog mondt dan ook uit in een pleidooi voor een louter ceremonieel koningschap, dat het monarchale bestel vrijwaart van constitutionele crises als waaraan het in de jaren vijftig bijna ten onder was gegaan.

Giebels heeft de pech dat anderen voor hem al verslag hebben gedaan van hun onderzoek in het archiefmateriaal, dat in de laatste jaren beschikbaar is gekomen. Daardoor kan hij op een enkele uitzondering na niet veel nieuwe wetenswaardigheden bieden. Met name de recente studie van de Drees-biograaf Hans Daalder over de Greet Hofmans-affaire¹ is op hetzelfde archiefmateriaal

gebaseerd en vertoont in de feitenpresentatie de nodige overeenkomsten. Het belang van Giebels' boek ligt dan ook meer in de analyse van de feiten. Giebels getuigt daarbij van een onweerstaanbare drang om in klip-en-klare bewoordingen de personen aan te wijzen die verantwoordelijk gehouden moeten worden voor alles wat er in de kwestie is misgelopen. De zwaarste verantwoordelijkheid legt hij bij minister-president Drees, die de kwestie veel te lang op haar beloop zou hebben gelaten en bij een van meet af aan krachtdadig ingrijpen veel onheil zou hebben kunnen voorkomen.

Ondanks de inmiddels hoge informatiedichtheid rond de Greet Hofmans-affaire blijven er nog tal van open einden bestaan. Giebels knoopt die met het grootste gemak aan elkaar, maar de stelligheid, waarmee hij zijn beweringen doet, overtuigt lang niet altijd. Nog afgezien ervan dat een notenapparaat ontbreekt, zodat de beweringen niet te controleren zijn, verzwakt Giebels zijn betoog door om de haverklap te vluchten in woorden als waarschijnlijk, wellicht, niet ondenkbaar, misschien, je zou verwachten, ongetwijfeld. In deze trant zou ten aanzien van Drees ook best precies het tegenovergestelde kunnen worden geopperd, namelijk dat het juist een grote verdienste van Drees is geweest om te wachten met ingrijpen. De redenering is dan dat Drees heel goed in de gaten had dat door het verstrijken van de tijd Juliana de gelegenheid zou worden geboden om zichzelf te bevrijden van haar koppigheid, die ook Giebels aanmerkt als bron van veel ellende. Zou Juliana, als Drees al in het begin van de affaire schoon schip op Soestdijk had willen maken, de boel niet hebben laten barsten, verstoken als zij toen nog was van het pas later bij haar doorgebroken inzicht? Dan zou de constitutionele crisis wel in alle heftigheid naar buiten zijn uitgebarsten. Getuigt het feit dat Drees met zijn diligente optreden dat juist heeft weten te voorkomen, niet van groots staatsmanschap?

Het boek van Daalder geeft voor zo'n beeldvorming het nodige houvast. Giebels noemt de Drees-biograaf echter een geschiedvorser die louter de feiten laat spreken zonder er een duiding aan te geven. Dat negatief klinkende oordeel lijkt mij te snel uit de pen te zijn gevloeid. Hoe het ook zij, mij smaakt het nuchtere en controleerbaar gedocumenteerde feitenrelaas van Daalder heel wat beter dan het met speculaties opgesmukte betoog van Giebels. Maar het moet worden gezegd: Giebels' boek geeft voor wie de literatuur van de laatste jaren over de Greet Hofmans-affaire niet heeft bijgehouden, een goede stand van zaken van wat we thans kunnen weten over de kwestie; bovendien leest het als een trein.

J. Bosmans

Maar, R. van der, *Welterusten mijnheer de president. Nederland en de Vietnamoorlog 1965-1973* (Dissertatie Utrecht 2007, Amsterdam: Boom, 2007, 294 blz., €19,50, ISBN 90 8506 351 5).

¹ Hans Daalder, *Drees en Soestdijk. Over de zaak-Hofmans en andere crises 1948-1958* (Amsterdam 2006), besproken in *BMGN* 122 (2007) 153-155.

Het Amerikaanse optreden in Vietnam in de jaren zestig en zeventig bracht de gemoederen destijds wereldwijd flink in beroering; niet in de laatste plaats vanwege het feit dat de Vietnamoorlog het eerste conflict was dat via de televisie in de huiskamers gevolgd kon worden. Ook in Nederland lieten actiecomités, studenten, politici, academici en theologen hun proteststem horen en was de hoofdstad meermalen het toneel van ernstige rellen. Opmerkelijk genoeg is er echter tot op heden relatief weinig historisch onderzoek verricht naar de invloed van het maatschappelijke verzet tegen de Vietnamoorlog op regeringen in West-Europa en Amerika. Deze kennislacune is door Rimko van der Maar voor wat betreft Nederland evenwel opgevuld. In zijn vlotgeschreven proefschrift analyseert hij op evenwichtige wijze de Nederlandse Vietnambeweging en haar invloed op het buitenlandse beleid.

Het belang van zijn proefschrift ligt niet alleen in het feit dat hiermee een lacune is opgevuld, maar vooral in het ontmythologiserende karakter ervan. Zo rekent de auteur af met het idee van een eenduidige massale Vietnambeweging. De lezer krijgt te zien hoe divers de beweging was en welke verschillende motieven groeperingen, organisaties en individuen hadden om te protesteren tegen de Nederlandse regering die het Amerikaanse Vietnambeleid steunde. Soms vloeide het protest voort uit oprechte verontwaardiging over het desastreuze optreden van het Amerikaanse leger in Vietnam, maar vaak ook niet. Behalve internationale ontwikkelingen – zoals uitbreiding van de strijd in Vietnam – speelden vooral ook louter binnenlandse (politieke) verwickelingen een rol. Jongeren en studentenorganisaties grepen de Vietnamoorlog aan om zich als progressief te profileren en zich af te zetten tegen de in hun ogen conservatieve oudere generatie. Bovendien blijkt uit het proefschrift dat de protestacties lang niet altijd op massale steun konden rekenen, als wel wordt aangenomen. Pas in 1973 wisten organisatoren meer dan vijftigduizend man de straat op te krijgen, terwijl in de jaren zestig demonstraties niet meer dan vijftienduizend betogers trokken.

Het lijkt dan ook voor de hand te liggen dat de protesten geen invloed hadden op de Nederlandse regering. Van der Maar laat echter zien dat dit beduidend genuanceerder lag. Want hoewel hij concludeert dat acties, petitie of parlementaire druk in de vorm van moties de kabinetten Cals, De Jong en Biesheuvel inderdaad niet tot een fundamenteel ander Vietnambeleid wisten te brengen, maakt de auteur duidelijk dat deze vormen van oppositie ook niet zonder consequenties bleven. Zo was het beledigen van een bevriend staatshoofd verboden en dus ook het roepen van de leuze 'Johnson moordenaar!', maar felle protesten hadden tot gevolg dat dit verbod uiteindelijk werd afgeschaft. Een voorbeeld van succesvol parlementair protest was de motie-Schuijt die de regering op 25 augustus 1967 opriep bij de VS aan te dringen op stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam. Hoewel minister van Buitenlandse Zaken Joseph Luns dit weigerde, dwong toenemende maatschappelijke onrust hem de motie toch informeel uit te voeren door bij zijn Amerikaanse ambtsgeenoot de bezorgdheid van het Nederlandse parlement kenbaar te maken.

Hoewel de lezer een genuanceerd beeld van de Nederlandse Vietnambeweging krijgt gepresenteerd, is het jammer dat de analyse niet altijd even